

بررسی تعیین کننده های آگاهی از حقوق شهروندی

حمید بیرانوند¹

کارشناسی ارشد جامعه شناسی دانشگاه خوارزمی

نیلوفر میرزایی

کارشناسی ارشد جامعه شناسی دانشگاه خوارزمی

ایرج ندری

دانشجوی دکتری دانشگاه خوارزمی

سعید قمری

کارشناسی ارشد جامعه شناسی دانشگاه خوارزمی

چکیده

هدف این پژوهش بررسی میزان آگاهی شهروندان شهر ایزده از حقوق شهروندی و عوامل مؤثر بر آن است. در بین دیدگاه‌های مختلف در رابطه با حقوق شهروندی نظرات تی. اچ. مارشال و برایان ترنر مرور و از همین نظریه‌ها برای ساختن چارچوب نظری تلفیقی استفاده گردید. مدل تحلیل نیز با استفاده از مفاهیمی که در این نظریه‌ها به کار رفته است، ساخته شد. این پژوهش از روش کمی پیمایش و استفاده از تکنیک پرسشنامه به جمع آوری اطلاعات پرداخته است. روش نمونه‌گیری بکار رفته در این پژوهش نمونه‌گیری خوشه ای توأم با تصادفی ساده است، حجم نمونه تحقیق ۳۸۳ نفر با استفاده از فرمول کوکران به دست آمده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS استفاده شد. برای آزمون مدل تحلیل از تکنیک‌های رگرسیون چند متغیره ۴ و تکنیک تحلیل مسیر استفاده می‌شود. نتایج تحلیل نشان داد، بین متغیرهای مستقل پیش بینی شده و متغیر وابسته (آگاهی از حقوق شهروندی) روابطی غیر مستقیم حاکم است. به طور کلی هرچه میزان متغیرهای درآمد، عدالت اجتماعی، رفاه و مشارکت بیشتر باشد افراد فرصت بیشتری برای پرداختن به مفاهیم متعالی‌تری نسبت به کسب معاش و مسائل زندگی و خانوادگی خواهند داشت که این امر خود موجب تسریع روند توجه به حقوق و وظایف شهروندی می‌شود.

واژگان های کلیدی: شهروند، حقوق شهروندی، مشارکت شهروندی، عدالت اجتماعی، رفاه اجتماعی.

¹ Hamid.6525@yahoo.com

مقدمه و بیان مسئله

بهبود اوضاع زندگی آدمیان و تحقق عدالت اجتماعی هم وسیله و هم هدف توسعه همه جانبه است. برای پیشرفت و بالندگی یک جامعه، باید از تمامی ظرفیت‌ها و توانمندی‌ها بهره جست و امکانات بالقوه را به بالفعل تبدیل کرد. توسعه پایدار به معنای تلفیق اهداف اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی برای حداکثر سازی رفاه انسان فعلی بدون آسیب رساندن به توانایی نسل‌های بعدی برای برآوردن نیازهایشان است از مهمترین ترین شروط تحقق جامعه‌ای بهبودیافته، برابری انسان‌ها حق بهره مندی از امکانات پیش روی جامعه است (نوروزی، گل پرور، ۱۳۸۹). به عبارت دیگر گام نهادن جامعه در مسیر توسعه مستلزم زیست اعضای آن به مثابه عاملان برخوردار از حقوق شهروندی است. شهروندی، شکل پیشرفته و تکامل یافته شهروندپنداری است که تنها به چگونگی حضور ظاهری شهروندپندان در فضای فیزیکی "شهر" اشاره نمی‌کند، بلکه با اشاره ژرف تر به چگونگی زندگی، فعالیت و کسب و کار روزمره فرد شهروندپند، از ضرورت "آگاهی" شهروندپندان از حقوق یکدیگر و "عمل" به مسئولیت‌ها و وظایف خود در قبال اجتماعی به نام شهر سخن می‌گوید و آن را شرط لازم ارتقای جایگاه فرد از شهروند "عضوی از یک اجتماع سیاسی است": شهروندپند "به" شهروند می‌داند (مانی فر، ۱۳۹۰: ۳۷۶) که توسط مجموعه‌ای از حقوق و تعهدات تعریف شده است. در نتیجه شهروندی نشان دهنده ارتباطی نگاه بشر به متقابل میان فرد و دولت در محدوده "حقوق و تعهدات" است (Heywood, ۱۹۹۴: ۱۵۵). و وضعیت حقوق شهروندی به لحاظ نظری و علمی به دوران باستان یونان و روم بر می‌گردد. اما تحول اساسی این مقوله در رشد و توسعه آن از دوران جدید آغاز شده است و طی چندین دهه افزایش یافته است. حقوق شهروندی در ممالک پیشرفته، دوران نهادینگی خود را طی نموده است. در حالیکه کشورهای در حال توسعه، امری نوپدید محسوب می‌شود. به نظر برخی از صاحب نظران علوم اجتماعی، حقوق شهروندی در نتیجه مبارزات و حرکت‌های اجتماعی ظهور نموده و توسعه می‌یابد. برخی دیگر نیز به نقش اندیشه‌ها و افکار، زمینه‌ها، شرایط اجتماعی و ارتباطات و ... اهمیت می‌دهند. آنچه مسلم است، توسعه حقوق شهروندی در اجتماعاتی که هنوز این موضوع در مراحل تکوین خود قرار دارد، مستلزم توسعه آگاهی افراد جامعه به عنوان عاملی بنیادین است. آگاهی افراد از حقوق شهروندی نخستین عامل در تسهیل ارتباط صحیح ملت و دولت و روابط متقابل و تعاملات اجتماعی افراد در جامعه است. حقوق و آزادی‌های شهروندان که در قانون اساسی مورد تأکید قرار گرفته (ربانی و همکاران، ۱۳۸۵: ۳). اند در عناوین شش گانه ذیل قابل طبقه بندی هستند:

۱ امنیت عمومی و امنیت خصوصی

۲ امنیت قضایی

۳ آزادی‌های عقیده، بیان، احزاب و اجتماعات

۴ حقوق و آزاد های افراد در اداره کشور و اشتغال به مشاغل عمومی

۵ حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

۶ حقوق زنان و کودکان، اقلیت‌ها و پناهندگان (شمس ناتری و عطازاده، ۱۳۸۷: ۴).

افزایش رفاه شهروندی و رضایتمندی اجتماعی که از اهداف اساسی توسعه پایدار در ساختار شهری به حساب می‌آید توجه به عوامل اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی، فیزیکی و زیست محیطی را در روند طراحی پایدار شهری مهم می‌نماید که تأمین آسایش همگانی و رفاه شهروندی را امکان پذیر می‌گرداند و بایستی در روند توسعه پایدار شهری مورد ارزیابی قرار گیرد. توسعه پایدار در تکوین مفاهیم زیر جنبه کارامدی به خود می‌گیرد:

۱) بستر سازی عدالت اجتماعی و شهروندی

۲) بستر سازی مشارکت شهروندی و همبستگی اجتماعی

۳) بستر سازی تقویت بنیان نهادهای اجتماعی و بنیان خانوادگی

۴) رویکرد استرژیک بر پدیداری توسعه پایدار

۵ گسترش آداب و فرهنگ شهرنشینی

۶ مساعدت و سازماندهی ارگان های دولتی و خصوصی

۷ کارآمد سازی سیاست ها و برنامه های سیاست گذاری در حوزه کلان شهری

۸ گسترش حقوق شهروندی و بهینه سازی مناسبات مدنی

اهداف پژوهش

هدف کلی این پژوهش بررسی آگاهی از حقوق شهروندی و عوامل موثر بر آن است.

پیشینه پژوهش

تعریف مفهوم شهروند

مفهوم شهروند: " شهروند " واژه ای است که در رژیم های دموکراتیک استفاده می شود و به افرادی اطلاق می شود که با دولت دموکراتیک وابستگی حقوقی - سیاسی دارند و از تمام حقوق و آزادی های بشری، مطابق قانون اساسی و سایر قوانین ملی، برخوردارند. بدین صورت به اجمال باید گفت شهروند کسی است که حقوق فردی و جمعی خود را می شناسد و از آن ها دفاع می کند، قانون را می شناسد و به آن عمل می کند، همچنین از حقوق معینی برخوردار است؛ می داند که افراد دیگری هم حضور ندارد و دفاع از حقوق آنان یعنی دفاع از حقوق خودش. همچنین باید در امور شهری برای این اساس چارلز تیلی می گوید: شهروندی: مشارکت داشته باشد (سیف زاده، نوری اصل، ۱۳۹۰: ۴) تواند سطحی باشد؛ یعنی تعاملات، حقوق و تعهدات اندکی را در سر داشته باشد یا عمیق باشد یعنی شامل بخش قابل توجهی از همه تعاملات، حقوق و تعهداتی باشد که بوسیله کارگزاران دولت و مردم تحت قلمرو اش حمایت می شوند (تیلی، ۱۹۹۷: ۲۳۶-۲۳۳). " حقوق شهروندی " حقوقی است برای شهروندان یک کشور در رابطه با مؤسسات عمومی مانند حقوق اساسی، حق استخدام، حق انتخاب کردن و انتخاب شدن، حق گواهی دادن در مراجع رسمی، حق داور و مصدق شدن. بنابراین واژه مذکور اعم از حقوق سیاسی است و یک مفهوم نسبتاً وسیعی است که شامل حقوق سیاسی و غیرسیاسی (حقوق مدنی و بهره مندی های فردی و اجتماعی که دارای سابقه سیاسی نیستند) می باشد. از این رو، می توان گفت که " حقوق شهروندی " شامل هر سه نسل حقوق بشری که در سطح دکترین مطرح شده اند، می باشند. این سه نسل شامل حقوق مدنی و سیاسی، اقتصادی و اجتماعی و حقوق همبستگی می باشند (کامیار، ۱۳۸۵: ۴۱).

مبانی نظری پژوهش

مارکس: طبقه، آگاهی، حقوق شهروندی

مارکس با زیربنا قرار دادن اقتصاد و تأثیر آن بر نقش های اقتصادی افراد، جامعه را با دو طبقه ی حاکم و محکوم مشخص می کند و عرصه ی جامعه را عرصه ی مبارزه ی همیشگی این دو طبقه دانسته و عنوان می کند طبقات اجتماعی بازیگران واقعی در فرآیند تاریخ بوده و تحولات ملی و محلی صرفاً جنبه ای از این فرآیند به شمار می آید. مارکس جامعه ی مدنی را همان بورژوازی می داند که عرصه ی مبتنی بر بازار و مالکیت خصوصی است. اعلامیه ی حقوق بشر و شهروندی نیز صورت ظاهری برای پنهان کردن به زعم مارکس: واقعیت و نقابی بر نابرابری های اقتصادی و اجتماعی است (شیانی، ۱۳۸۱: ۶۱) شهروندی انقیاد اقتصادی اجتماعی و عملی محرومان است که باید اصلاح شود. بر این اساس افرادی که پایگاه اقتصادی پایینی دارند، آگاهی کمتری از حقوق خود دارند و از طرفی از حقوق شهروندی برخوردار نیستند. لذا

باید با آموزش شهروندان و آگاه کردن آنان از حقوق شان در جهت ایجاد جامعه ای بدون طبقه گام برداشته. طبقه ی کارگر با آگاهی از جایگاه خود با هم متحد شده و با انقلاب سوسیالیستی به سرنگونی نظام سرمایه داری به عنوان مانع احقاق حقوق شان می پردازند.

مارشال: شهروندی و طبقه ی اجتماعی

مفهوم شهروندی به مثابه منزلت اجتماعی، در تعهد به جامعه مدنی مدنظر قرار می گیرد و به موجب آن، شرایط برخورداری فرد از حقوق و قدرت فراهم می گردد. این حقوق برای نخستین بار در سال ۱۹۴۹ به وسیله «مارشال» طی رساله ای با عنوان شهروندی و طبقه ی اجتماعی تبیین شده است. آنتونی گیدنز در کتاب جامعه شناسی خود از قول تی اچ مارشال، حقوق شهروندی را شامل حقوق مدنی، حقوق سیاسی و حقوق اجتماعی بیان می کند. البته برایان ترنر و جنیفر ریدن معتقدند که مدل مارشال براساس شکل خاصی از شهروندی طراحی شده است که در بطن ملیت گرایی اروپای قرن ۱۹ ریشه دارد. این دو محقق برآنند که شهروندی از یک سو بیانگر مجموعه ای از حقوق و تعهدات جهان شمول است که برای تمام اعضای یک ملت، قابل حصول اند و از سوی دیگر مستلزم توسعه ی دموکراسی و مشارکت گروه های متنوع فرهنگی در تصمیم گیری ها است. البته مباحث حقوق شهروندی معمولاً با تحلیل چارچوب مفهومی شهروندی کار مارشال، آغاز می شود. مارشال (۱۹۵۰) شهروندی را به عنوان 'عضویت کامل در یک جامعه تعریف کرده است. به گفته وی، شهروندی از سه عنصر: مدنی، سیاسی و اجتماعی تشکیل شده است (delpaz, ۲۰۰۲).

جدول شماره (۱) تعاریف مفهومی

عناصر شهروندی	تعریف	سازمان های مشارکت کننده نزدیک
حقوق مدنی	حقوق لازم برای آزادی فردی- آزادی بیان، اندیشه و ایمان، حق مالکیت داشتن بر اموال و داشتن تعهدات و حق عدالت معتبر.	مجامع قضایی
حقوق سیاسی	حق شرکت در فعالیت و اعمال قدرت سیاسی، به عنوان عضوی از بدنه ی قدرت سیاسی یا به عنوان یک انتخاب کننده که حق انتخاب کردن اعضای بدنه را دارد.	پارلمان و مجالس دولت بومی
حقوق اجتماعی	حق اندک برای داشتن رفاه اجتماعی و امنیت.	سیستم آموزشی و خدمات اجتماعی

برایان ترنر: توسعه ی مفهوم شهروندی

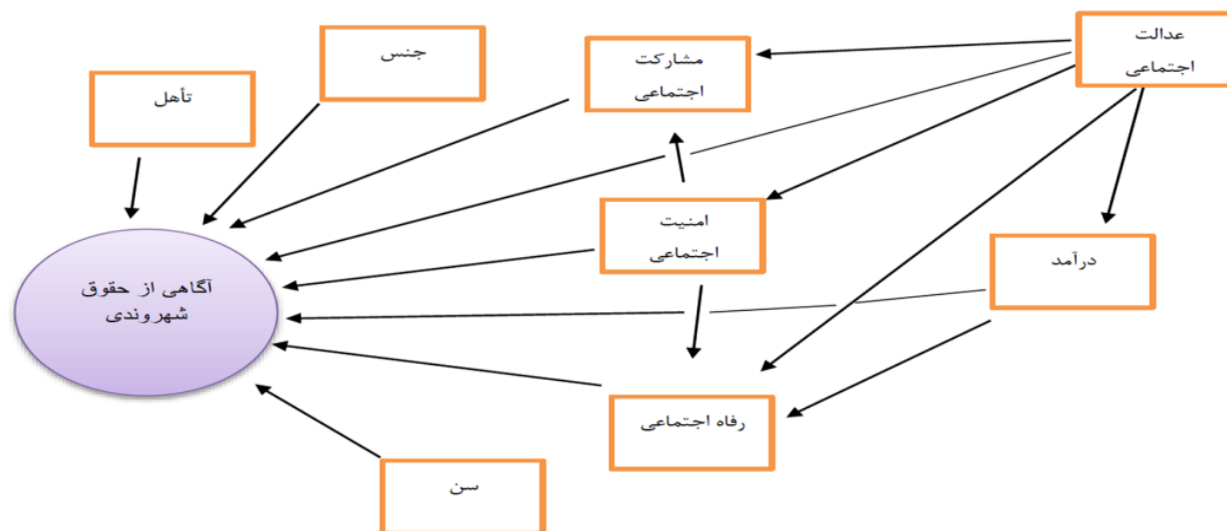
ترنر شهروندی را بجای تعریف در چارچوب حقوق و تعهدات، آن را به صورت فرآیند تصور می کند و شامل دو فرآیند برخورداری و فرآیند محرومیت می داند. فرآیند برخورداری از طریق بازتخصیص منابع، موجب دستیابی شهروندان به منابع و امکانات جامعه می گردد و فرآیند محرومیت از طریق ساخت یک هویت مشترک، دیگران را از مزایای شهروندی محروم می سازد. شهروندی، یک مجموعه از فرآیندها درباره تخصیص استحقاقات، تعهدات، مصونیت ها در درون یک اجتماع سیاسی است. بنیان های استحقاق مؤثر شهروندی در انجام خدمات، کار، جنگ و تشکیل خانواده است (ترکمان و بهمن پور، ۱۳۸۶). از نظر ترنر، توسعه مفهوم شهروندی ترکیبی است از: نگاه محافظه کارانه به شهروندی؛ ماهیت منفعل شهروندی، با تأکید بر توسعه ی از بالا به پایین، انزوا از جامعه ی مدنی، و انجام عمده ی کارها، حتی امور مربوط به بخش خصوصی توسط دولت؛ دیدگاه انقلابی به شهروندی؛ ماهیت فعال شهروندی، با تأکید بر توسعه ی از پایین به بالا، مانند سازمان های مشارکتی محلی در عرصه ی عمومی و جوامع مدنی (پورعزت و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۱-۱۲) برایان ترنر همچنین توضیح می دهد که: در مرکز نظریه ی مارشال، شهروندی در تضاد با برابری سیاسی رسمی از حق رأی دادن و تداوم گسترده نابرابری اقتصادی و اجتماعی است، و در نهایت ریشه در ویژگی بازار سرمایه داری و وجود مالکیت خصوصی دارد. مارشال پیشنهاد گسترش شهروندی به عنوان ابزار اصلی سیاسی برای حل و فصل، و یا حداقل در در یک دوره خاص برگرفتن این تناقضات را داده است (ترنر، ۱۹۹۰: ۲۰۱). با این حال، طرح مارشال که در تاریخ انگلستان متمرکز شده بود، (از نیمه قرن هفدهم تا نیمه قرن بیستم) به خوبی شناخته شده است. این طرح توضیح می دهد که محدودیت های اصلی روش مارشال، این است که برای تکامل و انقلابی بودن، توحیدگرایی و نژاد پرستی را مورد انتقاد قرار داد. بدیهی است، نظریه شهروندی موفق مارشال با تأکید بر مفهوم اجتماعی مباحث به عنوان محرک اصلی برای شهروندی "با شکست مواجه شد و به همین دلیل این موضوع بین اشکال شهروندی فعال و غیر فعال که از تغییرات در رابطه (هدف و دولت بوجود می آیند قابل تشخیص نیست) ترنر، (۱۹۹۰: ۲۰۳).

پیشینه تجربی تحقیق

تحقیقاتی که تاکنون در زمینه آگاهی از حقوق شهروندی انجام گردیده، تنها بر عوامل مؤثر بر آگاهی از حقوق شهروندی تأکید کرده و یا به تشریح وضعیت شهروندی و موانع تحقق آن پرداخته است و کمتر روی سنجش میزان آگاهی از حقوق شهروندی و تأثیر آن بر پایداری شهری که هر دو متغیر پنهان هستند، متمرکز شده، لذا می توان ادعا کرد موضوع پژوهش در نوع خود کم سابقه می باشد. اسکافی (۱۳۸۵)، در تحقیق خود با هدف بررسی میزان آگاهی جوانان از حقوق و تکالیف شهروندی و عوامل مؤثر بر آن در شهر مشهد در سال ۱۳۸۵، به این نتایج رسید که بیش از ۷۰ درصد نمونه از حقوق و تکالیف شهروندی آگاهی زیادی دارند و آگاهی مردان بیشتر از زنان است. و با افزایش بُعد خانوار و پایگاه اقتصادی فرد، میزان آگاهی نیز افزایش می یابد. می توان گفت که هرکدام تحقیقات انجام شده در این حوزه مورد بررسی به بعدی از حقوق شهروندی پرداخته اند و سایر ابعاد را نادیده گرفته اند. تحقیق حاضر نیز در راستای همین تحقیقات قرار دارد و در پی کمک به انباشت یافته های علمی است. کیانپور (۱۳۸۵)، در پایان نامه کارشناسی ارشد خود به بررسی عوامل مؤثر بر آگاهی از حقوق شهروندی پرداخته است، جامعه آماری مورد مطالعه وی تمامی معلمان شهر بروجن استان چهارمحال وبختیاری بوده که از بین آنها ۱۴۰ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شده اند، طبق نتایج بدست آمده، استفاده از وسایل ارتباط جمعی، مشارکت در عرصه های عمومی، طبقه اقتصادی اجتماعی، تحصیلات و آموزش های اجتماعی از عوامل مؤثر بر آگاهی افراد از حقوق شهروندی می باشند. عیدی (۱۳۸۶)، در پایان نامه کارشناسی ارشد خود در پی شناخت مهمترین عوامل اجتماعی - اقتصادی مؤثر بر آگاهی از حقوق و تکالیف شهروندی مهمترین مسئله ای که مورد بررسی قرار می دهد، این است که آیا عوامل اجتماعی - اقتصادی (سن، جنسیت، پایگاه اجتماعی اقتصادی، هویت اجتماعی، استفاده از وسایل ارتباط جمعی و دینداری) می توانند تغییری در میزان آگاهی دانشجویان از حقوق و تکالیف شهروندی ایجاد کنند. یافته های تحقیق نشان می دهد بین جنسیت، پایگاه اجتماعی - اقتصادی، هویت اجتماعی، استفاده از وسایل ارتباط جمعی و دینداری با آگاهی دانشجویان از حقوق و تکالیف شهروندی رابطه وجود دارد، و بین سن و آگاهی دانشجویان از حقوق و تکالیف شهروندی رابطه وجود نداشته است. پورعزت و همکاران (۱۳۸۸)، در پژوهشی تحت عنوان رابطه ی آگاهی شهروندان از حقوق شهروندی با پاسخگویی و شفافیت سازمان ها، شهروندان ۳

منطقه از شهر تهران را به مثابه جامعه ی آماری در نظر گرفته و یافته های تحقیق حاکی از آن بود که افزایش آگاهی مردم، موجب مشارکت بیشتر آن ها برای ادای تکالیف در امور شهری و توسعه ی شهروندی فعال می شود، و توسعه ی شهروندی مشارکت جو و فعال، موجب افزایش شفافیت و پاسخگویی در عملکرد شهرداری یا حداقل شکل گیری چنین ادراکی در شهروندان می شود. نتایج نشان می دهند که آگاهی از حقوق شهروندی و مراتب شهروندی فعال در ارتباط با حوزه های گوناگون شهرداری، با یکدیگر تفاوت دارند؛ بنابراین توصیه می شود که شهرداری ها برنامه های اصلاحی خود را با رویکردهای اقتضایی تنظیم نمایند. هزار جریبی و امانیان (۱۳۹۰)، در پژوهشی تحت عنوان آگاهی زنان از حقوق شهروندی و عوامل موثر بر آن در بین زنان شاغل در شهرداری تهران، متغیرهایی چون: میزان آگاهی از حقوق شهروندی، آگاهی از حقوق مدنی، آگاهی از حقوق سیاسی، آگاهی از حقوق فرهنگی، آگاهی از حقوق اجتماعی و آگاهی از حقوق جنسیتی را مورد سنجش قرار دادند و به این نتیجه می رسند که هر چه فرد نگرش مثبت تری به حقوق شهروندی داشته باشد، از حقوق شهروندی آگاهی بیشتری دارد و بالعکس. تولید و باز تولید این ارزش ها در جامعه سبب ایجاد انگیزه برای آگاهی و عمل به حقوق شهروندی است. محمدی و زنگنه (۱۳۹۰)، در پژوهشی تحت عنوان سنجش عوامل مؤثر بر میزان اعتماد شهروندان به شهرداری؛ مورد مطالعه شهروندان شهر نیشابور به این نتیجه دست یافتند که از آنجا که یکی از بحث های مهم برنامه ریزی شهری رفاه و آسایش شهروندان است و رفاه خود در بستری از عدالت اجتماعی دست یافتنی است و ایجاد عدالت اجتماعی در شهر در بستری از توسعه پایدار شهری بدست می آید، آن زمانی مدیران شهری می توانند به توسعه پایدار دست یابند که صرف نظر از تبعیض، عدالت اجتماعی را در توزیع امکانات و خدمات در تمامی قسمت های شهر و برای تمامی اقشار شهر (صرف نظر از بالا شهر و پایین شهر) بکار بندند که نتیجه آن رفاه و آسایش برای شهروندان خواهد بود و پیامد آن افزایش اعتماد شهروندان به شهرداری خواهد بود بنابراین، در جهت افزایش اعتماد شهروندان به شهرداری می بایست مدیران شهری در برنامه ریزی های شهر، خدمات رسانی به موقع به محلات مختلف شهر، عدم تبعیض بین شهروندان را مدنظر قرار دهند.

مدل تحلیل (۱)

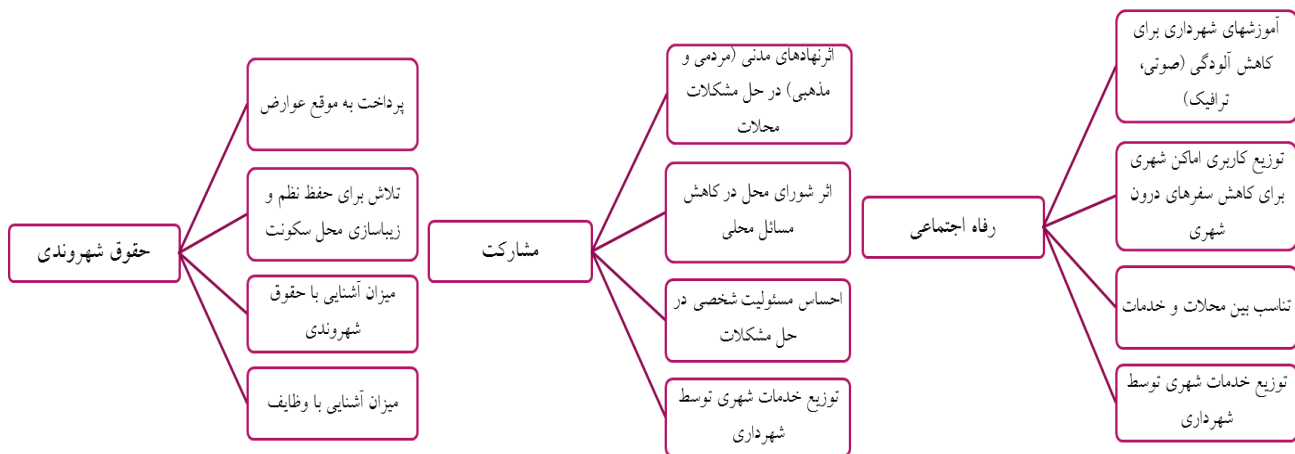

روش پژوهش

این پژوهش از روش کمی استفاده کرده، داده های این تحقیق با روش پیمایش گردآوری شده اند. جامعه ی آماری پژوهش حاضر، شهروندان شهر ایزده در استان خوزستان است که بالغ بر ۱۷۰۰۹۰ نفر می باشد. روش انتخاب افراد نمونه برای پژوهش و مراجعه به آن ها، نقشه ی تقسیمات فضایی شهر ایزده از طرح تفصیلی شهر و تقسیم بندی مناطق مختلف در هر ناحیه بوده است. برای محاسبه حجم نمونه از فرمول کوکران با سطح اطمینان ۹۵ درصد و احتمال خطای ۵ درصد استفاده شده است که حجم نمونه برابر ۳۸۳ نفر برآورده شده است. روش

نمونه‌گیری بکار رفته در این پژوهش نمونه‌گیری خوشه ای توأم با تصادفی ساده است. برای تعیین روایی این تحقیق از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است که انسجام درونی و همسازی گویه ها را نشان می دهد. در این پژوهش میزان آلفا برای تمام گویه های هر مفهوم محاسبه شده است که در جدول شماره ۲، نتایج آن نشان داده شده است.

تعاریف عملیاتی مفاهیم

جدول شماره ۲، آلفای متغیرهای تحقیق

آلفا	مفاهیم
۰/۶۲۲	عدالت اجتماعی
۰/۶۹	مشارکت اجتماعی
۰/۶۰	امنیت اجتماعی
۰/۶۱	محیط زیست
۰/۶۸	رفاه اجتماعی
۰/۶۵	آگاهی از حقوق شهروندی

تحلیل یافته های پژوهش

یافته های این تحقیق در قالب یافته های توصیفی و استنباطی بدست آمده است.

یافته های توصیفی پژوهش

جدول شماره ۳، توزیع پاسخگویان برحسب جنس

درصد	فراوانی	
۵۶/۱	۲۱۵	مرد
۴۶/۱	۱۶۸	زن
۱۰۰	۳۸۳	کل

همانطور که جدول شماره ۳، نشان می دهد، تعداد کل پاسخگویان ۳۸۳ نفر بوده اند، ۲۱۵ (۵۶/۱) درصد مرد و ۱۶۸ (۴۶/۱) درصد زن بودند.

جدول شماره ۴، توزیع پاسخگویان برحسب وضعیت تأهل

درصد	فراوانی	
۳۱/۱	۱۱۹	مجرد
۶۸/۱	۲۶۴	متاهل
۱۰۰	۳۸۳	کل

با توجه به جدول شماره ۴، از ۳۸۳ نفر پاسخگو ۱۱۹ نفر (۳۱/۱) درصد مجردند. و ۲۶۴ (۶۸/۱) درصد متاهل هستند

جدول ۵. فراوانی و درصد جامعه آماری براساس تحصیلات

درصد	فراوانی	درصد فراوانی تحصیلات
۱۳/۳	۵۱	زیر دیپلم
۲۱/۹	۸۴	دیپلم
۲۰/۱	۷۷	فوق دیپلم
۲۹/۲	۱۱۲	لیسانس
۱۳/۶	۵۲	فوق
۱/۸	۷	دکتری
۱۰۰	۳۸۳	کل

همان طور که جدول شماره ۵، نشان می دهد، ۱۳ درصد پاسخویان زیر دیپلم، حدود ۲۲ درصد، دیپلم، ۲۰ درصد فوق دیپلم، حدود ۳۱ درصد لیسانس، حدود ۱۴ درصد فوق لیسانسی و کمتر از ۲ درصد نیز دارای مدرک دکتری می باشند.

یافته های استنباطی

جدول شماره ۶، آزمون روابط دو متغیره

Sig	Value	متغیر
/۰۰۴	۱۵	عدالت
/۰۰۰	/۳۹	مشارکت اجتماعی
/۰۰۰	/۳۱	امنیت اجتماعی
/۰۰	/۱۶	درآمد
/۰۷	/۰۹	رفاه اجتماعی
/۵۳	/۰۳	سن
/۴۹	/۰۳	تأهل
/۹۱	/۰۱	جنس

با توجه به نتایج جدول شماره ۶، از بین روابط دو متغیره متغیرهای مستقل و متغیر وابسته، تنها متغیرهای عدالت اجتماعی، مشارکت اجتماعی، امنیت اجتماعی و رابطه درآمد با آگاهی از حقوق شهروندی در سطح معناداری ۰/۹۹ در صد معنادار بودند. سایر متغیرها دارای رابطه معناداری با متغیر وابسته تحقیق نبودند.

نتایج تحلیل رگرسیونی جهت آزمون مدل تحلیل

جدول شماره ۷، رگرسیون متغیر وابسته (آگاهی از حقوق شهروندی)

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. error Of the estimate
۱	۰/۴۱۹	۰/۱۷۶	۰/۱۵۸	۱/۶۱۹۱

همان طور که جدول شماره ۷، نشان می دهد متغیرهای های مستقل تحقیق حدود ۰/۱۸ درصد تغییرات متغیر وابسته (آگاهی از حقوق شهروندی) را تبیین می کنند. به عبارتی ۰/۸۲ درصد واریانس متغیر وابسته را عواملی به غیر از متغیرهای مورد بررسی در این تحقیق تبیین می کنند.

جدول شماره ۸، ضرایب رگرسیون متغیر وابسته (آگاهی از حقوق شهروندی)

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	T	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
مقدار ثابت	۲/۰۹۲	۰/۷۰۳		۲/۹۷۶	۰/۰۰۳
عدالت اجتماعی	۰/۰۳۸	۰/۰۳۲	۰/۰۶۶	۱/۱۷۶	۰/۲۴۰
رفاه اجتماعی		۰/۰۳۱	-۰/۰۵۶	-۱/۰۲۲	۰/۳۰۷
امنیت اجتماعی	۰/۰۷۹	۰/۰۲۶	۱/۱۶۵	۲/۹۸۱	۰/۰۰۳
مشارکت اجتماعی	۰/۱۶۴	۰/۰۲۸	۰/۳۱۸	۵/۸۴۰	۰/۰۰۰
درآمد	-۰/۰۰۷	۰/۰۲۷	۰/۰۱۴	-۱/۲۵۸	۰/۷۹۷
سن	-۰/۰۰۶	۰/۰۱۲	۰/۰۲۹	-۱/۴۸۷	۰/۶۲۶
تاهل	۰/۰۲۷	۰/۲۲۶	۰/۰۰۷	۰/۱۱۹	۰/۹۰۵
جنس	-۰/۰۹۹	۰/۱۷۱	-۰/۰۲۸	-۰/۵۸۰	۰/۵۶۲

با توجه به نتایج جدول شماره ۸، از بین متغیرهای مستقل وارد شده در مدل، با کنترل اثر سایر متغیرها تنها رابطه مشارکت اجتماعی و امنیت اجتماعی با آگاهی از حقوق شهروندی تأیید می شود. عبارتی سایر متغیرها رابطه رگرسیونی معناداری با متغیر وابسته ندارند.

(مشارکت اجتماعی) $+0/164$ (امنیت اجتماعی) $+0/097$ $=$ آگاهی از حقوق شهروندی

جدول شماره ۹، خلاصه مدل رگرسیون متغیر درون زاد مشارکت اجتماعی

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. error Of the estimate
۱	۰/۴۹۵	۰/۲۴۵	۰/۲۳۹	۲/۹۷۷۷۱

همان طور که جدول شماره ۹، نشان می دهد، متغیرهای (درآمد، عدالت اجتماعی و رفاه اجتماعی) $0/245$ درصد تغییرات متغیر مشارکت اجتماعی را تبیین می کنند. به عبارتی حدود ۲۴ درصد از تغییرات مشارکت اجتماعی به علت متغیرهای مستقل مؤثر بر آن است. بقیه $0/755$ درصد این متغیر را عواملی خارج از مدل پیشنهادی تبیین می کنند.

جدول شماره ۸، ضرایب رگرسیون متغیر مشارکت اجتماعی

Model	Unstandardized Coefficients	Std. Error	Standardized Coefficients	t	Sig.
	B		Beta		
مقدار ثابت	۳/۳۶۳	۱/۰۲۸		۳/۲۷۱	۰/۰۰۱
عدالت اجتماعی	۰/۰۵۷	۰/۰۵۴	۰/۰۵۱	۱/۰۳۸	۰/۳۰۰
امنیت اجتماعی	۰/۳۳۹	۰/۰۴۵	۰/۳۶۷	۷/۵۱	۰/۰۰۰
درآمد	۰/۱۷۹	۰/۰۴۹	۰/۱۸۹	۳/۶۶	۰/۰۰۰

با توجه به نتایج جدول شماره ۸، از بین سه متغیر عدالت اجتماعی، امنیت اجتماعی و میزان درآمد، تنها امنیت اجتماعی و میزان درآمد رابطه معناداری با مشارکت اجتماعی دارند.

(میزان درآمد) $+0/179$ (امنیت اجتماعی) $+339$ $+3/363$ = مشارکت اجتماعی

جدول شماره ۹، خلاصه مدل رگرسیون متغیر درون زاد امنیت اجتماعی

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. error Of the estimate
۱	۰/۴۲۰	۰/۱۷۷	۰/۱۷۰	۳/۳۶۶۴۲

با توجه به جدول شماره ۹، متغیرهای درآمد و رفاه اجتماعی حدود $0/13$ درصد از تغییرات متغیر امنیت اجتماعی را تبیین می کنند. یعنی $0/19$ درصد تغییرات متغیر رفاه اجتماعی به علت تغییرات درآمدی و میزان رفاه اجتماعی افراد است $0/82$ درصد باقیمانده را عواملی غیر از این عوامل مورد بررسی تبیین می کنند.

جدول شماره ۱۰، ضرایب استاندارد و غیر استاندارد رگرسیون متغیر درون زاد امنیت اجتماعی

Model	Unstandardized Coefficients	Std. Error	Standardized Coefficients	t	Sig.
	B		Beta		
مقدار ثابت	۲/۶۱۰	۱/۲۷۲		۲/۰۵۲	۰/۰۴۱
عدالت اجتماعی	۰/۱۰۴	۰/۰۶۶	۰/۰۸۸	۱/۵۸۶	۰/۱۱۴
درآمد	۰/۳۱۳	۰/۰۵۳	۰/۳۰۶	۵/۸۷۵	۰/۰۰۰
رفاه اجتماعی	۰/۱۵۲	۰/۰۶۴	۰/۱۲۷	۲/۳۶۷	۰/۰۱۸

با توجه به نتایج جدول شماره ۱۰، از بین سه متغیر عدالت اجتماعی، رفاه اجتماعی و میزان درآمد، رفاه

اجتماعی و میزان درآمد رابطه معناداری با امنیت اجتماعی دارند.

(رفاه اجتماعی) $+0/127$ (درآمد) $+0/306$ = امنیت اجتماعی

جدول شماره ۱۱، خلاصه مدل رگرسیون متغیر درون زاد رفاه اجتماعی

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. error Of the estimate
۱	۰/۴۹۱	۰/۲۴۱	۰/۲۳۷	۲/۶۹۱۱۴

با توجه به جدول شماره ۱۱، متغیرهای درآمد و عدالت اجتماعی حدود ۲۴ درصد از تغییرات متغیر رفاه اجتماعی را تبیین می کنند. یعنی ۲۴ درصد تغییرات متغیر رفاه اجتماعی به علت تغییرات درآمدی و میزان عدالت اجتماعی است ۷۶ درصد باقیمانده را عواملی غیر از این عوامل مورد بررسی، تبیین می کنند.

جدول شماره ۱۲، ضرایب رگرسیون استاندارد و غیر استاندارد متغیر درون زاد رفاه اجتماعی

Model	Unstandardized Coefficients	Std. Error	Standardized Coefficients	t	Sig.
	B		Beta		
مقدار ثابت	۸/۶۳۲	۰/۹۱۵		۹/۴۳۱	۰/۰۰۰
عدالت اجتماعی	۰/۳۸۵	۰/۰۴۲	۰/۳۸۸	۷/۸۹۵	۰/۰۰۰
درآمد	۰/۱۵۳	۰/۰۵۳	۰/۱۸۰	۳/۶۵۴	۰/۰۰۰

با توجه به نتایج جدول شماره ۱۲، هر دو متغیر عدالت اجتماعی و میزان درآمد، رابطه معناداری با رفاه اجتماعی دارند.

(درآمد) $+0/127$ + (رفاه اجتماعی) $+0/306$ = (رفاه اجتماعی) $+8/632$

جدول شماره ۱۳، خلاصه مدل رگرسیون درآمد

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. error Of the estimate
۱	۰/۴۱۷	۰/۱۷۴	۰/۱۷۱	۳/۲۹۲۹۷

با توجه به جدول شماره ۱۳ ، متغیر عدالت اجتماعی حدود ۱۷ درصد از تغییرات درآمدی افراد را تبیین می کند. یعنی ۱۷ درصد تغییرات درآمدی به علت تغییرات عدالت اجتماعی است ۸۳ درصد باقیمانده را عواملی غیر از این عامل ، تبیین می کند.

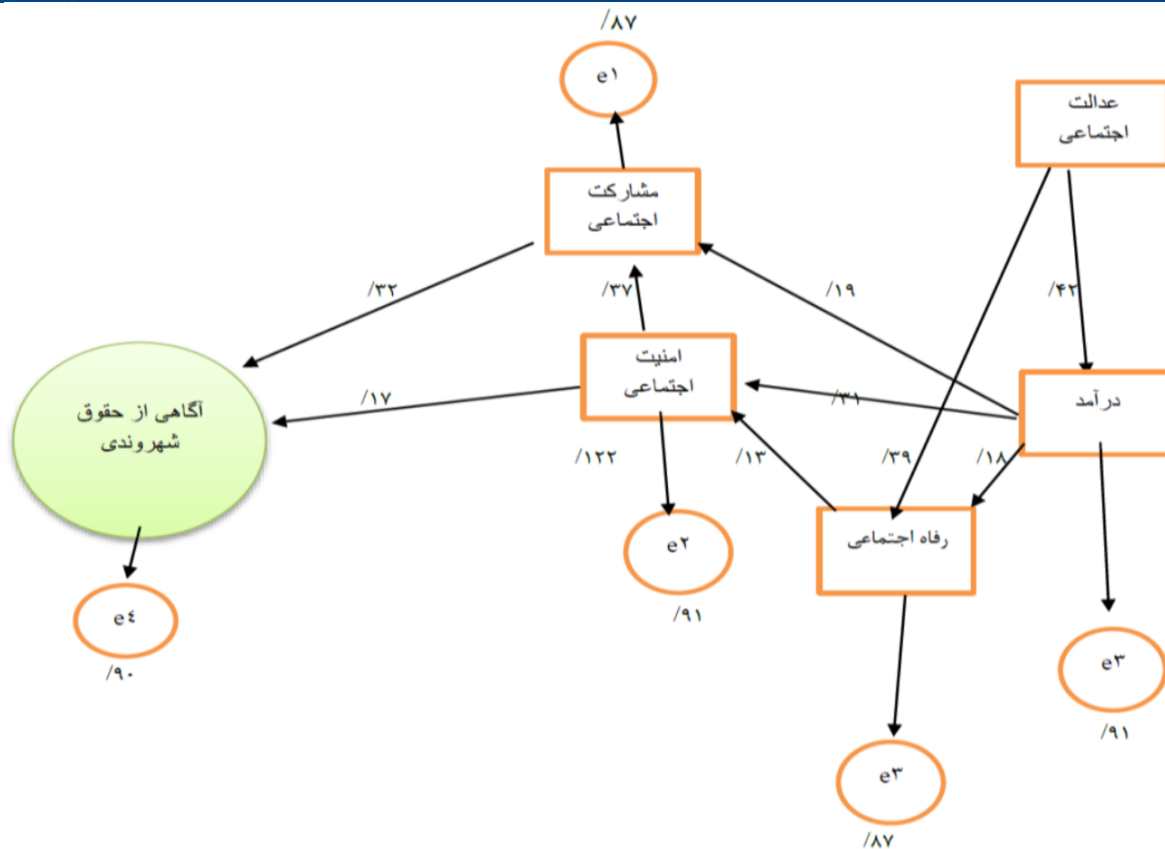
جدول شماره ۱۴ ، ضرایب رگرسیون متغیر درآمد

Model	Unstandardized Coefficients	Std. Error	Standardized Coefficients	T	Sig.
	B		Beta		
مقدار ثابت	۷/۳۳۷	۱/۰۵۵		۶/۹۵۴	۰/۰۰۰
عدالت اجتماعی	۰/۴۸۵	۰/۰۵۴	۰/۴۱۷	۸/۹۴۴	۰/۰۰۰

همان طور که جدول شماره ۱۴ ، نشان می دهد رابطه عدالت اجتماعی و درآمد افراد در سطح ۹۹ درصد معنادار می باشد

$$\text{درآمد} = ۷/۳۳۷ + ۰/۴۸۵(\text{عدالت اجتماعی})$$

مدل آزمون شده (۳)

نتیجه گیری

الف: با توجه به مدل آزمون شده می توان گفت بین متغیرهای مستقل پیش بینی شده و متغیر وابسته (آگاهی از حقوق شهروندی) روابطی غیر مستقیم حاکم است. به عبارتی، نتایج این پژوهش وجود رابطه خطی و مستقیم بین مؤلفه های پیش بینی شده و آگاهی از حقوق شهروندی را تأیید نمی کند. مکانیسم علی آزمون شده حاکی از روابط غیر مستقیم است ب: رابطه متغیرهای زمینه ای از قبیل سن و جنس و تأهل در این تحقیق رد شدند. این نتیجه گیری مخالف تحقیقات پیشین از قبیل، اسکافی (۱۳۸۵)، و عیدی (۳۸۶)، است که نتیجه می گیرند، مردان از زنان آگاهی بیشتری از حقوق شهروندی دارند. این پژوهش نشان می دهد که در موقعیت زمانی-مکانی انجام شده رابطهای بین جنس با سخگویان با میزان آگاهی از حقوق شهروندی وجود ندارد به عبارتی زنان و مردان به اندازه هم از حقوق شهروندی آگاهی دارند (۳) در مورد رابطه درآمد با آگاهی از حقوق شهروندی همونوا با تحقیقات انجام شده از قبیل؛ عیدی (۱۳۸۶)، نتایج این پژوهش نیز وجود رابطه مثبت درآمد را با آگاهی از حقوق شهروندی تأیید می کند. یعنی هرچه درآمد بیشتر میزان آگاهی نیز بیشتر است (۳) در مورد رابطه عدالت اجتماعی با آگاهی از حقوق شهروندی، همان طور که نتایج این تحقیق نشان می دهد رابطه مثبتی بین این دو وجود دارد هر چند رابطه غیر مستقیم و به واسطه متغیرهایی دیگر است. این نتیجه با نتیجه تحقیقات پیشین مثلاً، محمد و زنگنه (۱۳۹۰)، سازگار است (۴) نتایج این تحقیق بر وجود رابطه مثبت بین رفاه اجتماعی، امنیت اجتماعی و مشارکت اجتماعی با آگاهی از حقوق شهروندی گواهی می دهد.

در مورد وجود رابطه بین مشارکت اجتماعی با آگاهی از حقوق شهروندی نتایج این تحقیق با تحقیقات پیشین از قبیل، کیانیپور (۱۳۸۵) و پورعزت و همکاران (۱۳۸۸)، سازگار است. ضمناً، با توجه به پور عزت و همکاران (۱۳۸۸)، می‌توان رابطه دو طرفه مثبتی را بین مشارکت آگاهی از حقوق شهروندی متصور شد. لذا به طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که: هرچه میزان متغیرهای درآمد، عدالت اجتماعی، رفاه و مشارکت بیشتر باشد افراد فرصت بیشتری برای پرداختن به مفاهیم متعالی‌تری نسبت به کسب معاش و مسائل زندگی و خانوادگی خواهند داشت که این امر خود موجب تسریع روند توجه به حقوق و وظایف شهروندی می‌شود.

پیشنهادات

- گسترش زمینه‌ی فعالیت نهادهای مدنی، عمومی و مردمی در برنامه ریزی مدیریت شهری جهت تحقق حقوق شهروندی
- بسترسازی اجتماعی - فرهنگی جهت مشارکت از طریق رسانه‌ها جمعی و برنامه‌های فرهنگی
- تبیین جایگاه و حقوق شهروندی در میان مردم و توجه به مطالبات شهروندی جایگاه قانونی آن الزامی می‌باشد.
- مشورت و نظرخواهی شهروندان درباره‌ی امور مختلف اجتماعی از جمله اجرای طرح‌های شهری.
- همکاری رسانه‌های ارتباط جمعی برای آموزش و فرهنگ سازی بویژه اطلاع رسانی درباره‌ی ضرورت حضور داوطلبانه شهروندان در امور مختلف شهر.

منابع:

۱. مانی فر، محمدرضا، (۱۳۹۰)، رادیوهای شهری و آموزش شهروندی، کتاب سمینار رسانه و آموزش شهروندی اصل مقالات، برگزار کننده: اداره کل آموزش‌های شهروندی شهرداری تهران، مجری: موسسه فرهنگی - هنری تبلور اندیشه نو، ۷ و ۱۱
۲. شیانی، ملیحه (۱۳۸۱)، تحلیلی جامعه‌شناختی از وضعیت شهروندی در لرستان، مجله انجمن جامعه‌شناسی ایران، شماره ۳
۳. هزارجریبی، جعفر، امانیان، ابوالفضل (۱۳۹۰)، آگاهی زنان از حقوق شهروندی و عوامل موثر بر آن، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال سوم، شماره نهم
۴. حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۸۹)، مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، ویراست دوم، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، چاپ هفدهم
۵. عیدی، ولی (۱۳۸۶)، تبیین جامعه‌شناختی آگاهی از حقوق و تکالیف شهروندی (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه اصفهان)، پایان نامه کارشناسی ارشد

۶. محمدی، جمال و زنگنه، مهدی (۱۳۹۰)، سنجش عوامل مؤثر بر میزان اعتماد شهروندان به شهرداری؛ مورد مطالعه شهروندان شهر نیشابور، مجله جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، سال ۲۴، پیاپی ۴۷، شماره ۱
۷. ربانی، رسول، حقیقتیان، مسعود، اسماعیلی، محمد (۱۳۸۵)، بررسی عوامل اجتماعی، فرهنگی و میزان آگاهی افراد از حقوق شهروندی (شهر اصفهان در سال ۱۳۸۴)، فصلنامه علمی - پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر، سال اول، پیش شماره اول
۸. کیانپور، کرملی (۱۳۸۵)، بررسی رابطه ی بین عوامل اجتماعی - فرهنگی با میزان آگاهی از حقوق شهروندی (مطالعه موردی معلمان شهر بروجن)، پایان نامه کارشناسی ارشد
۹. اسکافی، مریم، (۱۳۸۵)، بررسی میزان آگاهی جوانان از حقوق و تکالیف شهروندی و عوامل مؤثر بر آن در شهر مشهد،
۱۰. پورعزت، علی اصغر، قلی پور، آرین، باغستانی برزکی، حوریه (۱۳۸۸)، رابطه ی آگاهی شهروندان از حقوق شهروندی با پاسخگویی و شفافیت سازمان ها، شهروندان، فصلنامه ی علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی، سال دهم، شماره ۳۳
۱۱. ترکمان، فرح، سکینه بهمن پور، (۱۳۸۹)، "نقش شهروندی" بر اساس کتاب های علوم اجتماعی دوره دبیرستان، فصلنامه علوم رفتاری، شماره ، بهار ۱۳۳۷
۱۲. شمس ناتری، محمد ابراهیم، عطازاده، سعید، (۱۳۷۸)، حمایت کیفی از حقوق شهروندی در ایران، فصلنامه کارآگاه، دوره دوم، شماره چهارم
۱۳. سیف زاده، سیدحسین، نوری اصل، احد (۱۳۹۰)، هویت ملی و حقوق شهروندی در ایران گفتمان دو سویه و چند سویه ملت - دولت، فصلنامه مطالعات سیاسی، سال سوم، شماره ۱۱.
۱۴. کامیار، غلامرضا، (۱۳۸۵)، حقوق شهری و شهرسازی، تهران، انتشارات مجد، چاپ اول
۱۵. نوروزی، فیض الله، گل پرور، منا، بررسی میزان احساس برخورداری زنان از حقوق شهروندی و عوامل مؤثر بر آن، فصلنامه راهبرد، سال بیستم، شماره ۵۷
۱۶. زاهدی، محمد جواد (۱۳۸۶)، توسعه و نابرابری، تهران، انتشارات مازیار، ۱۳۳۳

منابع انگلیسی

1. Heywood, Andrew, 0553, *Political Ideas and Concepts*. An Introduction, New York : St. Martin's Press.

۲. de la Paz, Gabriel, *IFE, Citizenship Identity and social Inequality*

2. Turner, Bryan S, 1229, *Outline of a Theory of Citizenship*, in Bryan Turner and Peter Hamilton (eds.) *Citizenship. Critical Concepts*. 1221. London: Routledge.

۴. Turner, Bryan S, 9999, *Liberal Citizenship and Cosmopolitan Virtue*, in

ΔAndrew Vandenberg, 9999. *Citizenship and Democracy in a Global Era*, London: MacMillan.

6. Tilly, C. (1227). *The Emergence of Citizenship in France and Elsewhere*, *International Review of Social History*. 19 Supplements